

Annwyl Weinidog,

Ar ran y Cyngor hoffem yn gyntaf anfon ein llongyfarchiadau atoch yn eich rôl newydd ar Gabinet y Llywodraeth ac edrychwn ymlaen i gydweithio â chi dros y blynyddoedd i ddod.

Mae'n drueni fod ein cyswllt cyntaf â chi yn un sy'n mynegi pryder difrifol ynglŷn â'r modd y mae'r Gymraeg yn aml y dyddiau hyn yn cael ei thrin yn israddol gan Lywodraeth Cymru mewn gohebiaeth a chyfarfodydd gyda Chyngor Gwynedd. Mae sawl achos o ohebiaeth uniaith Saesneg gan y Llywodraeth wedi dod i'n sylw, yn ogystal â chyfarfodydd yn cael eu cynnal gan y Llywodraeth heb ddarpariaeth cyfieithu ar y pryd. Rydym o'r farn nad yw hyn yn bodloni ysbryd y Safonau sydd wedi'u mabwysiadu gan y Llywodraeth mewn perthynas â defnydd y Gymraeg nac ychwaith yn cyd-fynd gyda gofynion Deddf yr Iaith a'ch Polisi Iaith eich hunain. Siom o'r mwyaf yw gorfod cysylltu gyda'r corff deddfu i gwyno am ddiffyg ymrwymiad i'w deddfwriaeth eu hunain – byddem wedi disgwyl i'r Llywodraeth fod yn gosod esiampl i holl sefydliadau cyhoeddus Cymru yn hytrach na bod yn ddibynnol arnom i'ch atgoffa o bwysigrwydd trin y Gymraeg yn gyfartal â'r Saesneg ym mhob achos.

Dro ar ôl tro rydym fel swyddogion ac Aelodau yn cyrraedd cyfarfodydd rhithiol a wyneb yn wyneb heb ddarpariaeth cyfieithu ar y pryd. Yn yr un modd, mae'r esiamplau dirifedi o ohebiaeth uniaith Saesneg gyda'r esboniad dilornus fod y pwnc yn un brys ac felly fod swyddogion, a Gweinidogion, yn teimlo y dylid anfon yr ohebiaeth yn uniaith Saesneg am y tro gyda "fersiwn Gymraeg i ddilyn". Nid ydym yn derbyn fod hyn yn dderbyniol ac mae'n cael ei ddefnyddio fel esgus tila a chyfleus yn llawer rhy aml. Yn amlach na pheidio, nid yw'r fersiwn Gymraeg byth yn gweld golau dydd, sydd yn taflu halen ar y briw.

Nid yw'r Gymraeg wedi'i thrin yn gyfartal â'r Saesneg mewn rhan sylweddol o'r ohebiaeth yr ydym yn ei dderbyn gan y Llywodraeth, ac ers mis Mai 2023, rydym wedi derbyn dwsinau o e-byst swyddogol uniaith Saesneg (dros 30 rhwng Mai a Rhagfyr 2023), ble nad oedd fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth honno ar gael. Roedd llawer iawn o'r atodiadau ynghlwm â'r ohebiaeth hyn, megis dogfennau gweithredol ble roedd gofyn ar y Cyngor i'w llenwi ac ymateb iddynt, rhain hefyd yn uniaith Saesneg. Hoffwn dynnu eich sylw at rai esiamplau o'r math hyn o ohebiaeth isod:

- 17/05/23: Llythyr grant uniaith Saesneg - "Gwynedd – 20mph Grant – 2023-24".
- 18/05/23: Llythyr grant uniaith Saesneg – "Award of Funding FY2023-34 – Local Transport Fund and Ultra Low Emissions Vehicle Transformation Fund".
- 18/05/23: Neges e-bost dwyieithog ond llythyr grant uniaith Saesneg - "Award of Active Travel Fund 2023-24".
- 15/06/23: Neges e-bost uniaith Saesneg yn gofyn am wybodaeth ar stoc dai y sector gymdeithasol - "Urgent Request for Information on over 11m Housing Stock within the Social Sector in Wales".
- 20/06/23: Llythyr grant uniaith Saesneg – "B-GWY-0004 - Correcting the disparity in the condition and suitability of schools Phase III & IV - grant award letter".

- 21/06/23: Dogfennau gwobrwyo cyllid Metro Fund - "Gwynedd - Metro fund FY2023-24".
- 05/07/23: Llythyrau uniaith Saesneg – "Letter to local authority partners: Closure of Afghan hotels".
- 19/12/23: Llythyr grant uniaith Saesneg – "Final Grant Award Letter for 2023-24: Homelessness, 'No one left out' approach".
- 30/10/23: Llythyr grant uniaith Saesneg – "Gwynedd: Award Letter Unadopted Roads 2023-24".
- 02/11/23: Llythyr uniaith Saesneg – "Request for information: Speech Language and Communication Needs (SLCN) Provision".
- 17/11/23: Llythyr uniaith Saesneg – "WG Letter to Las: Annex A Report – Future of Day Services Mencap Cymru".
- 28/11/23: Llythyr grant uniaith Saesneg – "REVISED Final Grant Award Letter for 2023-24 – Homelessness, 'No one left out' approach."

Mae esiamplau o gyfarfodydd heb ddarpariaeth cyfieithu byw hefyd yn ddigwyddiad cyffredin erbyn hyn. Yng nghyfarfod y Cyfarwyddwyr Gofal Cymdeithasol gyda Llywodraeth Cymru ar ddydd Iau, 7^{fed} o Ragfyr 2023, nid oedd darpariaeth cyfieithu byw wedi'i drefnu. Mae nifer fawr o gyfarfodydd gyda Gweinidogion yn bresennol hefyd i weld yn digwydd drwy'r Saesneg yn unig, yn arbennig rhai rhithiol. Mae cyfarfodydd o'r math hyn yn cael effaith andwyol ar ddefnydd y Gymraeg fel iaith fusnes ac yn amddifadu'n swyddogion o'r dewis i gyfrannu yn eu hiaith gyntaf, a iaith genedlaethol ein gwlad!

Yn ogystal â derbyn gohebiaeth uniaith Saesneg gyda sylwad gan y Llywodraeth y bydd fersiwn Cymraeg yn cael ei yrru ymhen amser (a rheini byth yn ein cyrraedd gan amlaf) a chyfarfodydd uniaith Saesneg, rydym hefyd yn ymwybodol o rai blychau e-byst ar gyfer anfon gohebiaeth Gymraeg i'r Llywodraeth sydd ddim yn gweithio. Tynnwn eich sylw i'r canlynol fel un esiampl:

GC.Gohebiaeth.Gweithlu@llyw.cymru.

Gofynnwn i chi ymchwilio i'r rhesymau tu ôl i'r llacio yma, sydd i'w weld yn digwydd yn llawer rhy aml bellach. A oes penderfyniad bwriadol wedi ei gymryd gan Weinidogion neu swyddogion i'r perwyl hwn?

Y Gymraeg yw iaith weinyddol Cyngor Gwynedd, ac ledled Cymru mae cyrff cyhoeddus - gan gynnwys Llywodraeth Cymru - yn datgan eu bod yn bwriadu cynyddu eu defnydd o'r Gymraeg yn fewnol. Fodd bynnag, mae'r patrwm a welwn uchod o'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn cael effaith negyddol, nid yn unig ar ddefnydd yr iaith yn fewnol yn y Cyngor, ond ar yr ymdrech ehangach i gynyddu ei defnydd ym myd gwaith ar draws Cymru. Mae hyn yn greiddiol i

weithredu Safonau'r Iaith Gymraeg sydd wedi'u gosod arnom i annog a hwyluso defnydd y Gymraeg gan swyddogion cyrff cyhoeddus. Hyderwn y byddwch yn rhannu ein pryder â'n siom gyda'r sefyllfa sydd ohoni ac y byddwch yn rhoi ystyriaeth rhag blaen i gynnwys y llythyr hwn.

Edrychaf ymlaen at dderbyn eich ymateb.

Yn gywir,

Dafydd Gibbard

Prif Weithredwr

Cyng. Dyfrig Siencyn

Arweinydd y Cyngor

Cyng. Elfed Wyn ap Elwyn

Cadeirydd Pwyllgor Iaith